

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 52 (1411) 26 СНЕЖНЯ 2018 г.

З Новым 2019 годам!

Прыгажуні з Бялыніцкага лягасу зняліся для календара

На дванаццаці аркушах нацененнага календара-2019 кожны месяц прэзентуе працаўніца прадпрыемства ад інжынера-лесапатолага да намесніцы дырэктара ў нацыянальным адзенні з дарункамі лясою і палёю у руках і з беларускай мовай.

Календар прысвечаны году малой радзімы.

Як нам распавялі ў прыёмнай дырэктара Бялыніцкага лягасу, дзязўчата вынікам задаволены, але распавясцюджаща ў якасці сувеніра календар будзе толькі паміж "сваймі".

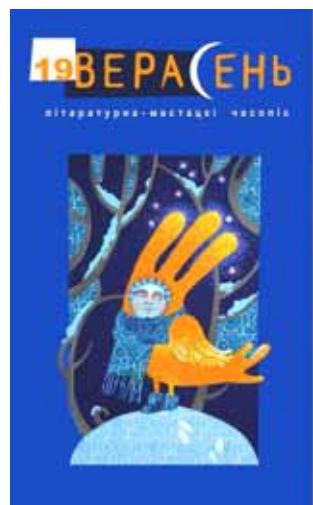
belset.eu.

Выйшаў "Верасень" № 19

Выйшаў з друку чарговы, дзесятнаццаты па ліку, нумар літаратурна-мастацкага часопіса "Верасень". Паэзія ў выданні прадстаўлена вершамі Яўгеніі Паўлавец, Ганны Рудак, Кацярыны Ваданосавай, Уладзіміра Чарашкіна, Насты Кудасавай.

Раздел "Проза" складаюць апавяданні Вольгі Ліхадзіеўскай, Ганны Навасельцавай і аповесць "Супадзенні" Юрыя Несцярэнкі.

У разделе "Пераклады" друкуюцца вершы маладога ўкраінскага паэта Ярасла-

ва Скідана...
Прыгажуні з Бялыніцкага лягасу зняліся для календара № 19 на сядзібе ТБМ (Румянцева, 13). Чытайце "Верасень" на саіце: Kamipkat.org. Да сілайце свае творы ў "Верасень" на адрес: verasenches@gmail.com

ISSN 2073-7033

9 772 073 703003

Да 100-годдзя БССР Дакументы, якія ўпłyваюць на фарміраванне нацыянальнай свядомасці

Выставка дакументаў, прымеркаваных да 100-годдзя абавязчэння БССР, разгорнута ў Музее кнігі Нацыянальнага бібліятэкі. На адкрыцці выставы выступілі супрацоўнікі Нацыянальнага гістарычнага музея, Інстытута гісторыі НАН Беларусі. Прадстаўлены дакументы даюць больш поўную інфармацыю пра падзеі 1918-1919 гадоў і пра стварэнне БССР. Першая сусветная вайна і рэвалюцыя 1917 года прывялі да краху імперый і стварылі магчымасць для фарміравання нацыянальных дзяржав.

- Мы наблізіліся да важнай падзеі ў гісторыі краіны - 100-годдзя БССР, - сказаў намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі А.А. Суша. -

новы. На прыкладах кропніц бібліятэкі і Нацыянальнага архіва, якія з трапяцкімі пачуццямі ставяцца да захавання гістарычных дакументаў, на выставе паказаны публікацыі перыяду абавязчэння БНР- ССР-ЛітБел-БССР.

- За то гадоў наша краіна прашла шлях, дзе былі трагічныя падзеі, - адзначыў намеснік дырэктара Інстытута гісторыі НАН Беларусі Вадзім Лакіза, - і была велізарная колькасць поспехаў. Дакументы, якія захоўваюць гісторыкі, упływaюць на фарміраванне нацыянальнай свядомасці і пачуцця патрыятызму ў тых, хто сёння адстоівае незалежную беларускую дзяржаву.

На мерапрыемстві выступіў гісторык Валянцін Ген-

1 студзеня 1919 года была абвешчана ССРБ і выдацьнены "Маніхвэст Часовага рабоча-селянскага ўраду Беларусі". У хуткім часе на І Усебеларускім з'ездзе Саветаў была прынята Канстытуцыя ССРБ. У экспазіцыі прадстаўлены фотаздымкі будынка на пл. Свабоды, дзе ў той час знаходзіўся Дом ураду БССР.

Шматлікія экспанаты распавя-даюць пра дзеянасць Змітра Жылуновіча, Аляксандра Чарвякова і Аляксандра Мясніковіча.

На выставе прадстаўлены асобнікі газет "Дзянініца", "Звон", "Звезда", "Гоман", "Оршанскій вестнік" і іншых выданняў, рукапісы Змітра Жылуновіча, рэдкія архіўныя фотаздымкі.

"Зміцер Жылуновіч быў галоўным рэдактарам газеты "Дзянініца", якая выходзіла ў Петраградзе, - піша ў сваёй дакументальнай аповесці" Без эпітафіі" (1989) Эрнест Ялугін. - Дзянініца - гэта значыць ранішняя зорка, прадвесніца світання, узыходу сонца. Газете прадстаўляла адыграць немалаважную ролю ў развіціі ідэі стварэння БССР. Першы нумар "Дзянініцы" ўдалося надрукаваць на шэршнікай паперы і рускім шыфрам тыражам 5 тыс. экзэмпляраў."

Драматычны падзеі 1918-1919 гадоў падрабязна апісаў у сваёй кнізе "БНР-БССР" (2002) пісьменнік Генрых Далідовіч. "Колькі было высілку, нерваў, сілы волі і духу, каб вырваць з зубу нашу Беларусь! - піша Г. Далідовіч. - А ўдалося найхутчэй тату, што бальшавікі не столькі прыслу-

халіся да Белнацкама, увогуле да "чаяній" усяго беларускага народа, колькі пагадзіліся з пунктам Жылуновіча, што Беларусі пагражае белапольская акупацыя, дык няхай яна лепі пад уладай Саветаў стаНЕ буферам паміж буржуазнай Польшчай і Савецкай Рэспублікай. Жылуновіч, нарэшце, акрыляеца і сам піша "Маніхвэст". Збываецца шматвекавая мара лепіх сыноў беларускага народа, і ўвасобіць яе ў жыццё выпала яму. Зм. Жылуновіч і А. Чарвякову - буйныя асобы, без іхніх кітчай дзеянасці было бы нялёжа дабіцца БССР, але ім адным было бы эта не па сіле, за імі былі Белнацкам, беларускія камуністычныя секцыі, розныя грамадскія і культурна-асветніцкія суполкі з дзясяткамі тысяч актыўістаў, з сотнямі тысяч спачуваючых, - канстатуе пісьменнік. - Але амаль усе, хто ствараў і БНР, і БССР, былі разагнаныя (выжытой), хто перабраўся за мяжу, а прысталінізме - знішчаныя.

Зм. Жылуновіч доўгі час прызнавалі толькі як пісьменніка Цішку Гартнага, як палітычнага дзеяча яго поўнасцю рэабілітавалі толькі ў 90-тых гадах, і ягоным імем назвалі вуліцу ў Менску і паставілі помнік на радзіме."

Эла Дзвінская,
фота аўтара.

Гэтая падзея прадвызначыла лёс нашай краіны і яе стан, у якім яна была 30, 50 і 80 гадоў таму. Быў абрани той вектар развіція, які прайшоў праз усё XX стагоддзе. Маючи глыбокія гістарычныя карані, беларуская дзяржава заснавана на пачатку XX стагоддзя, пачынаючы ад бурлівых падзеяў 1917 года, да Берасцейскага і Рыжскага міру, да абавязчэння БНР - ССР-ЛітБел-БССР. У той кароткі перыяд нарадзіліся Беларускі ўніверсітэт, Нацыянальная бібліятэка і шматлікія дзяржаўныя ўстановы.

Гэта падзея прадвызначыла лёс нашай краіны і яе стан, у якім яна была 30, 50 і 80 гадоў таму. Быў абрани той вектар развіція, які прайшоў праз усё XX стагоддзе. Маючи глыбокія гістарычныя карані, беларуская дзяржава заснавана на пачатку XX стагоддзя, пачынаючы ад бурлівых падзеяў 1917 года, да Берасцейскага і Рыжскага міру, да абавязчэння БНР - ССР-ЛітБел-БССР. У той кароткі перыяд нарадзіліся Беларускі ўніверсітэт, Нацыянальная бібліятэка і шматлікія дзяржаўныя ўстановы.

Фарміраванне этнічнай ідэнтычнасці асобы дзяцей дашкольнага ўзросту ў кантэнце духоўна-маральнага выхавання

Слайд 1.

Добры дзень, шаноўнае спадарства. Шчыра вітаю вас і шлю прывітанне ад аднаго з самых цудоўных гарадоў нашай краіны - Нясвіжа.

Слайд 2.

Апрыёры, для таго, каб жыць асэнсавана і з пачуццём асабістай годнасці, кожнаму з нас патрэбна ведаць свае выгтокі, шанаваць традыцыі, захоўваць памяць пра мінулася свайго народа. Мы добра ведаем, што менавіта ў дашкольным узроцсе, у першыя гады жыцця, у працэсе сацыялізацыі асобы адбываецца інтэнсіўнае фарміраванне эмацыянальна-каштоўнасці, станоўчых адносін дзяцяй да культуры, да сваёй роднай мовы, людзей. А гэта не што іншае, як этнічнае ідэнтыфікаванне, якая адбываецца на аснове прынцыпу самавызначэння этнічнай прыналежнасці. Згодна з гэтым прынцыпам, чалавек належыць да той этнічнай супольнасці, з якой ён лічыць сябе звязаным агульнасцю мовы, культуры, быту.

Слайды 3 - 4.

Вучэбная праграма дашкольнай адукацыі, Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адукацыі, інструктыўна - метадычныя пісмы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь "Аб арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах дашкольнай адукацыі і іншых лакальныя дакументы надаюць важную ўвагу аспекту фарміравання этнічнай ідэнтычнасці асобы дзяцей дашкольнага ўзросту менавіта ў кантэнце духоўна-маральнага выхавання.

Слайд 5.

Мова выступае асноўным механізмам этнагенезу (принадлежнасці пры нараджэнні да якой-небудзь нацыі), дзе за ёй замацоўваецца сігніфікатыўная функцыя, інакш кажучы, мова служыць знакам для нацыянальнай ідэнтыфікацыі.

Слайд 6.

Педагагічныя калектывы дзяржаўнай установы адукацыі "Яслі-сад № 4 г. Нясвіжа" "Караблік дзяцінства" ўдзяляюць увагу пашырэнню сферы выкарыстання беларускай мовы і вырашэнню задач, накіраваных на далучэнне дашкольнікаў да агульначалавечых і культурных каштоўнасцей і імкненні захоўваць нацыянальную каштоўнасць.

З мэтай найбольш якаснага вырашэння вышэйпералічаных задач педагогічныя калектывы працуе з 2011 года ў фармаце інавацыйных праектаў, накіраваных на фарміраванне ў дзяцей дашкольнага ўзросту асноў нацыянальнай сама-свядомасці, цікавасці да нацыянальнай культуры і традыцый.

Слайд 7.

На прыкладзе рэалізацыі апошняга інавацыйнага праекта "Укараненне мадэлі фарміравання асобаснай і сацыяльнай ідэнтычнасці дзяцей дашкольнага і школьнага ўзросту на праваслаўных традыцыях і каштоўнасцях бела-

**Пуляк Вольга Іванаўна,
загадчык ДУА "Яслі-сад № 4 г. Нясвіжа
"Караблік дзяцінства"**

рускага народа" дазволю сабе прапанаваць вопыт работы ясля-сада ў гэтым кірунку.

Слайд 8.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу на папулярызацыі беларускай мовы ажыццяўляецца у трох накірунках: работа з дзецьмі, бацькамі і педагогамі.

Гэтыя накірункі адлюстраваны ў гадавым плане і плане па рэалізацыі інавацыйнага праекта. Звернемся да некаторых.

Слайд 9.

Арганізацыя гульняў і заняткаў у музейным пакоі "Беларускай кнігі і цацкі". Мы добра ведаем, якую важную ролю адыгрывае ў жыцці дзіцяці цацка, як яна спрыяе пазнанню зневешняга свету і служаць крыніцай становічых эмоцый.

Слайд 10.

Пры выбары цацкі, як сродка выхавання, улічвалі ўзроставыя асаблівасці дзяцей. Заняткі праводзімі у другой палові дня, у нерэгламентаванай. Згодна з Праграмай духоўна-маральнага выхавання дашкольнікаў на праваслаўных традыцыях беларускага народа - напрыклад, гэта могуць быць гульні па сюжэтах беларускіх народных казак, з выкарыстаннем драўлянага канструктара, саламянных альбо гліняных цацак.

Слайд 11.

Гульні і заняткі, якія праводзяцца ў праваслаўным пакоі "Калыска для душы", пракодзяцца ў фармаце літаратурных конкурсаў чытальні "Мова родная - пявучая, звонкая", размой з дзецьмі, чытannі твораў на беларускай мове, а таксама праз кніжныя выставы (кніг зробленых рукамі бацькоў і педагогаў). Згодна з Праграмай духоўна-маральнага выхавання дашкольнікаў на

праваслаўных традыцыях беларускага народа - напрыклад, вывучэнне Праваслаўных традыцый (Вялікдень, Каляды, Пакровы і г.д.)

Слайд 12.

Інфармацыйнае забеспечэнне папулярызацыі беларускай мовы прадстаўлена на групавых стэндах "Васілек і Васілінка", "Ад прадзедаў спакон вяко..." . Творчая група педагогаў, якая працуе ў інавацыйным праекте, распрацавала макет стэндаў і фармат прапанаванай інфармацыі для бацькоў. Абавязкова на гэтым стэндзе павінна быць інфармацыя па тэмэ тыдня, па мэтах і задачах на беларускай мове. Таксама па ўзроцце дзяцей, выхавацелі прапануюць бацькам, для сумеснага развучвання з дзецьмі, вершы, пашэшкі, загадкі і г. д. Неабходнасць уключэння сям'і да працэсу азнямлення дашкольнікаў з сацыяльным акружэннем і нацыянальнай мовай тлумачыцца асаблівымі педагогічнымімагчымасцямі, якімі валодаюць бацькі: любоў і прыхільнасць да дзяцей, эмацыянальна-пачуццёвы бок зносін, іх грамадскі накірунак.

Слайд 13.

Рашэннем педагогічнага савета вызначаны беларускамоўны дзень (кожны чацвер). Дарэчы, нават меню на гэты дзень прапануецца на беларускай мове.

Згодна з Вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі - гульні і заняткі па развіцці беларускага маўлення (1 раз у тыдзень, сярэднія і старэйшыя групы). Але кожны чацвер ўсе

группы праводзяць гульні і заняткі на беларускай мове.

Слайд 14.

З мэтай удасканалення прафесійнай кампетэнцыі выхавацеляў, а таксама педагогічнай асветы бацькоў выхаванцаў па далучэнні дзяцей да вытокаў нацыянальнай культуры, распрацавана тэматычная дэкада па папулярызацыі беларускай мовы. Дэкада прымеркавана да Дня роднай мовы (21 лютага - Міжнародны дзень роднай мовы, Міжнародны дзень матчынай мовы - адмысловы дзень, абвешчаны на 30-й сесіі ЮНЕСКА ў 1999 годзе).

Слайд 15 - 16 - 17.

Дэкада таксама рэалізуецца ў трох накірунках: работа з дзецьмі, работа з бацькамі, работа з педагогамі.

Слайд 18.

Перш за ўсё, гэта метадычнае суправаджэнне выхавацеляў, дапамога пры арганізацыі мерапрыемстваў з дзецьмі і іх бацькамі. Семінары-практикумы садзейнічаюць вырашэнню наступных задач: папоўніць і сістэматызаваць тэарэтычныя веды, павысіць прафесійную кампетэнтнасць педагогічных работнікаў па пытанні развіцця маўлення дзяцей; папярэдзіць і перадолець недахопы і цяжкасці ў прафесійнай дзейнасці педагогаў па пытанні развіцця маўлення дашкольнікаў.

Слайд 19.

Таксама для педагогаў з мэтай павышэння іх прафесійнага ўзроўню, была арганіза-

вана кансультатыўная гадзіна па праглядзе і амбэркаванні метадычнай літаратуры, распрацовак калег па далучэнні выхаванцаў да беларускай нацыянальнай культуры, да развіцця маўлення. Мы нават напісалі дыктоўку.

Слайд 20.

Гэта дзейнасць дазволіла выхавацелям на высокім узроўні арганізаціі і правесці такія мерапрыемствы з дзецьмі, як размовы, чытанне твораў на беларускай мове, тэатральныя пастаўноўкі калякі і твораў беларускіх пісьменнікаў. Як вынік, дзеці з вялікім жаданнем прынялі ўдзел ва ўсіх мерапрыемствах.

Слайд 21.

З мэтай педагогічнай асветы бацькоў была арганізавана работа па фарміраванні зацікаўленасці сем'і да сумеснай дзейнасці з дашкольнай установай. У ходзе сумеснай дзейнасці педагогаў і бацькоў вырашаліся задачы па фарміраванні актыўнай сацыяльной пазіцыі бацькоў як актыўных удзельнікаў выхавання дзіцяці сродкамі нацыянальнай спадчыны Беларусі.

Слайд 22.

Праз арганізацыю ў групах інтэрактыўнай для бацькоў выхаванцаў "Скарбонка роднай мовы" (бацькам прапанавалі на лістках паперы напісаць любімые слова, выразы на беларускай мове, якія потым былі прадстаўлены ў калажах-

букецах "Нашы любімые беларускія слова") педагогі вызначылі ўзровень выкарыстання беларускай мовы ў сем'ях.

Удзел тат-валанцёраў у акцыі "Беларуская нацыянальная культура - вынік мудрасці продкаў" у распаўсюджванні закладак і афармленні сямейных часопісаў "Зямля бацькоў - зямля святая" паказалі, што бацькам не ўсё роўна, у якім моўным і культурным асяроддзі будуть гадавацца і выхоўвацца іх нащадкі, якую спадчыну, сямейныя традыцыі яны перададуть сваім дзецям.

Слайд 23.

Цікавай была праца па запісе дыска "Калыханкі і забаўлянкі ад тат і дзядуль".

Слайд 24.

Асноўным мерапрыемствам, на якім былі падведзены вынікі дэкады, стала святочная акцыя "Беларуская нацыянальная культура - вынік мудрасці продкаў", дзе і дзеці, і бацькі, і педагогі актыўна прадэмансіравалі свае адносіны да станаўлення беларускай культуры, нацыянальнай мовы, выказалі пачуцці прыхільнасці да духоўных каштоўнасцяў свайго народа, пэўных, уласцівых яму звычак.

Слайд 25.

Відэазапіс.

Слайд 26.

А зараз прапаную звярнуць ўвагу на гульневыя альтанкі пад назвай "Мая сінявская Беларусь". Такіх альтанак у нас - 12, па колькасці групп.

Слайд 27.

Афармленне зневшніх бакоў альтанак да-
памагае вандраваць па географічнай карце нашай
краіны. Вызначаны 6 абласцей, сталіца - Мінск,
абласныя цэнтры і гарады кожнай вобласці. Як
лагатып вобласці быў выбраны найбольш вядо-
мы архітэктурны альбо гістарычны помнік гэтай
вобласці.

Слайд 28.

Кожная альтанка мае свою назув і з'яўле-
цца сваесаблівым цэнтрам па пэўным на-
правку.

Слайд 29.

Так, ёсьць альтанка па працоўным выхава-
нні, эстэтычным, экалагічным і так далей.

Слайд 30.

У гэтым годзе мы адчынілі "Альтанку
дзяцінства"- наш музей пад адкрытым небам.
Альтанка стваралася ў рамках падрыхтоўкі да
летніяй аздараўленчай кампаніі і рэалізацыі за-
дач інавацыйнага праекта.

Слайд 31.

Экспанаты альтанкі былі сабраны вы-
хавацелямі і бацькамі дзяцей дзіцячага сада.
"Альтанка дзяцінства" была пабудавана з мэтай
знаёмства дзяцей з сялянскімі побытам, асноў-
нымі рэчамі, іх ужываннем і выкарыстаннем у
сялянскай хаце.

Слайд 32.

Падчас яе наведвання вырашаліся на-
ступныя задачы: адукацыйная - забяспечыць за-
сваенне асноўных фактагаў, якія паўплывалі на
развіццё роднага краю; развіваюча - развіваць
уменні працаўца з разнымі кропніцамі інфар-
мацыі, аналізуваць атрыманую інфармацыю;

выхаваўчая - выхоўваць беражлівія адносіны
да гістарычнага мінулага роднага краю і Бела-
руси.

Слайд 33.

Педагагічным калектывам быў распра-
цаваны метадычны дапаможнік. Дарэчы, асноў-
нуюю яго частку распрацаваў малады спецыяліст.

Пррапаную вам азнаёміца з яго зместам.
Як бачыце, пры складанні метадычнага матэрыя-
ялу ўлічваўся узрост дзяцей, а ў сувязі з гэтым
і пазнавальнае, маўленчое, эстэтычнае, сацыяльна-
маральнае і асобаснае развіццё дзяцей.

Слайд 34.

З мэтай замацавання ўбачанага на "Аль-
танцы дзяцінства" распрацавалі гульню на інтэ-
рактыўным стале і інтэрактыўнай дошцы.

Слайд 35.

Акрамя таго, запісалі на раённым радыё
передачу "Хвілінка Нясвіжанства". Каля
ласка, паслухайце ўрывак запісу передачы.

Слайд 36 - 37.

Альтанка стала месцам добрых сустэреч-
гасцей не толькі з Беларусі, але і замежных
гасцей.

Слайд 38.

Мы спадзяёмся, што далучэнне дзяцей
да нацыянальнай культуры беларускага народа
стане тым падмуркам, на якім шырока разгор-
неца нязгаснае пачуццё любові да Беларусі,
шноўных адносін да мінулага, жаданне насыць
слаўнае імя - беларус.

Слайд 39.

(Урывак урачыстай лінейкі, прысвеча-

най Дню ведаў. Дзееці выконаюць Гімн Рэспублікі
Беларусь.)

**З беларускай мовай нам жыць у XXI
стагоддзі!**

(Інфармацыя для бацькоў выхаванца,
размешчаная на стэндзе "Ад прадзедаў спакон
вякоў...")

**21 лютага - Міжнародны дзень род-
най мовы, Міжнародны дзень матчынай
мовы - адмысловы дзень, абвешчаны на 30-й
сесіі ЮНЕСКА ў 1999 годзе.**

21 лютага - яшчэ адна нагода задумацца
пра лёс роднай мовы і нам, беларусам. Менавіта
сёння хочацца звярнуцца да бацькоў дашко-
льнікаў. Чаму? На маленькім прыкладзе па-
спрабую даць адказ на гэтае пытанне. Восенію
2016 года нашы дзеці і бацькі былі запрошаны ў
адну цудоўную ўстананову дашкольнай адук-
ацыі - садок-будучынно. Вельмі прафесійналь-
ны педагог і цудоўныя дзеткі сустрэлі нас цеп-
лыней і ветлівасцю. І вось, у час прывітання
нашых дзяцей, а яно было падрыхтавана на
беларускай мове, ад дзяцей гэтага садка я пачула
наступнае: "Я ничего не понимаю! О чём они
говорят?"

Уяўляеце мой жах?! Тыя, на каго за-
станецца наша Беларусь заўтра, не разумеюць
роднай мовы!

Шаноўныя бацькі - вы першы транслятары
мовы для свайго дзіцяці! Вы добра ведаецце,
што родная мова шмат не патрабуе. Але калі
ўжо назвалі яе роднай, калі лічыце яе таю для
сябе - павінен жа быць перад ёй хоць нейкі
абавязак. Ці хоць часам пра ёе думашь. Калі хоць
палова з тых 74 працэнтаў, якія пад спіс апошніга
перапісу назвалі роднай мовай беларускую,
падумае аб яе лёс - значыць, не ўсё яшчэ стра-

263. **Крыштопчык** (Мікалай) - вытвор з прыналежным суфіксам -аў ад антрапоніма **Крыштопчык** і значэннем 'нашчадак названай асобы': **Крыштопчык-аў**. ФП: **Хрыстафор** (імя <грэч. 'хрыстано-
сны - які нарадзіў Хрыста - эпі-
тэт горада Віфліема') - **Хрыстоф**, **Хрыштоп** (народныя
варыяты) - **Хрыштопчык** (вытвор з суфіксам -чык і значэннем 'нашчадак Крыштопа') - **Хрыштопчык**.

264. **Кубрын** (Аляксей) - форма прыналежнага прыметніка з суфіксам -ын ад антрапоніма **Кубар** і значэннем 'нашчадак названай асобы': **Кубар-ын** - **Кубрын**. Утваральнае слова ад апелятыва **кубар** ('тўсты снопадборнай саломы, з якой раней рабілі стрэхі', а таксама 'задняя частка рыба-
лоўнай снасці (невада, жака і пад.) у выглядзе вузкага доўгага мяшка, куды трапляе рыба пры лоўлі') - **Куль** (мянушка, потым прозвішча) - **Кулевіч**.

265. **Кулёўская** (Анастасія) - вытвор з суфіксам -ская/-еўская ад тапоніма **Кулё-
ва**, **Кулі** і значэннем 'нараджэн-
ка названай мясцовасці': **Кулев-
ская - Кулёўская; Кулі - Кулёў-
ская**.

266. **Кудзіненка** (Андрэй) - вытвор з суфіксам -енка ад антрапоніма **Кудзін** і значэннем 'нашчадак названай асобы': **Кудзін-енка**. ФП: **кудзя** ('чараўнік' - ад кудзебства 'чараўніцтва' - "Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф. Піскунова, с. 459) - **Кудзя** (мянушка, потым прозвішча) - **Кудзін** ('нашчадак Кудзі', суфікс -иin) - **Кудзіненка**.

267. **Кудзелка** (Святланы) - семантычны вытвор ад апелятыва (рэг.) **кудзелка** 'ку-
дзелька' (памянш. ад **кудзеля**).

268. **Кудзіненка** (Андрэй) - вытвор з суфіксам -енка ад антрапоніма **Кудзін** і значэннем 'нашчадак названай асобы': **Кудзін-енка**. ФП: **кудзя** ('чараўнік' - ад кудзебства 'чараўніцтва' - "Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф. Піскунова, с. 459) - **Кудзя** (мянушка, потым прозвішча) - **Кудзін** ('нашчадак Кудзі', суфікс -iin) - **Кудзіненка**.

269. **Кудзіненка** (Андрэй) - вытвор з прыналежным суфіксам -аў ад антрапоніма **Кудзін** і значэннем 'нашчадак названай асобы': **Кудзін-аў**. ФП: **кудзя** ('чараўнік' - ад кудзебства 'чараўніцтва' - "Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф. Піскунова, с. 459) - **Кудзя** (мянушка, потым прозвішча) - **Кудзін** ('нашчадак Кудзі', суфікс -iin) - **Кудзіненка**.

270. **Кулевіч** (Яўгенія) - вытвор з акцэнтаваным суфіксам бацькаймення -евіч ад антрапоніма **Куль** з значэннем 'нашчадак названай асобы': **Кул-евіч**. ФП: **куль** ('тўсты снопадборнай саломы, з якой раней рабілі стрэхі', а таксама 'задняя частка рыба-
лоўнай снасці (невада, жака і пад.) у выглядзе вузкага доўгага мяшка, куды трапляе рыба пры лоўлі') - **Куль** (мянушка, потым прозвішча) - **Кулевіч**.

271. **Кулёўская** (Анастасія) - вытвор з суфіксам -ская/-еўская ад тапоніма **Кулё-
ва**, **Кулі** і значэннем 'нараджэн-
ка названай мясцовасці': **Кулев-
ская - Кулёўская; Кулі - Кулёў-
ская**.

272. **Кулюкіна** (Алена) - форма прыметніка з прыналежным суфіксам -ин-а ад антрапоніма **Кулюк** і значэннем 'нашчадак названай асобы': **Кулюк-ин-а**. ФП: **куля** ('невялікі свінцовы або стальны прадаўгаваты снарад для стральбы з ручной агністрэльной зброі і кулямётавай') - **Куля** (мянушка, потым прозвішча) - **Кулюк** ('нашчадак асобы з прозвішчам **Куля**', суфікс -юла) - **Кулюкіна**.

273. **Кумпавіч** (Аляксей) - семантычны вытвор ад апелятыва **кечка** рус. 'каза' (Фасмер) з перахадам націску на канцавы склад.

274. **Купарас** (Іван) - семантычны вытвор ад апелятыва **купарас** 'назва некаторых соляў сернай кіслаты'.

275. **Купцэвіч** (Юлія) - вытвор з акцэнтаваным суфіксам бацькаймення -евіч ад антрапоніма **Купец** з значэннем 'нашчадак названай асобы': **Купец-евіч - Купц-евіч**.

276. **Курава** (Ірына) - вытвор з прыналежным суфіксам -ав-а ад антрапоніма **Кур** і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': **Кур-ава**. ФП: **кур** (ар.-слав. **кур** 'певень') - **Кур** (мянушка, потым прозвішча) - **Курава**.

277. **Куратнік** (Наталля) - семантычны вытвор ад

Павел Сіяцко
Прозвішчы Беларусі
Новая серыя. Частка III

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

261. Крыкалёў (Сяргей)

- форма прыналежнага прыметніка з суфіксам -еў (-оў) ад антрапоніма **Крыкал** і значэннем 'нашчадак названай асобы': **Крыкал-еў** - **Кузін** (па аналогі). Параўн.: **Лена** (<Алена>) - **Ленец**, **Адам** > **Адамец** ("Словаръ...").

262. Кукса (Наталля)

- семантычны вытвор (з суфіксам -ар) ад апелятыва **кукса** 'кук' (па аналогі). Параўн.: **Лена** (<Алена>) - **Ленец**, **Адам** > **Адамец** ("Словаръ...").

263. Курас (Іван)

- семантычны вытвор (з суфіксам -ар) ад апелятыва **курас** 'курас' (па аналогі). Параўн.: **Лена** (<Алена>) - **Ленец**, **Адам** > **Адамец** ("Словаръ...").

264. Курка (Давід)

- семантычны вытвор ад апелятыва **курка** (рэг.) 'курыца, якая не насеца і мае выгляд пеўня' (Бірла "Беларуская антрапанія", 1969, с. 232).

265. Курган (Ілья)

- семантычны вытвор ад апелятыва **курган** 'високі старадаўні надмагільны насып з зямлі ці каменя'.

266. Куркі (Эдвард)

- семантычны вытвор ад апелятыва **курка**, **памянш.** ад **кура** (кур (агульнасл. 'певень')) , польск. **kura** 'курыца'. Або як адзінкае ад **куры**: **кур-оўскі**.

267. Курка (Давід)

Якім быць “Нашаму слову” ў 2019 годзе?

Паважаная рэдакцыя! У нядайнім нумары “Нашага слова” змешчаны артыкул Міхася Булавацкага “Зацікавіць “Нашым словам”, дзе ён раіца публікацію з частковым выкарыстаннем рускай мовы. Асабіста я катэгарычна супраць. Досьць нам гэтай “мяшанкі”! Павінна ж быць хоць адна газета, дзе ўсё публікуюцца па-беларуску. І гэта - “Наша слова”. Мой муж пры жыцці вельмі высока цаніў і любіў “Наша слова” менавіта за беларускасць. І я - таксама.

А вось у чым я згодна са сп. Булавацкім, дык гэта з

тым, што апошнім часам газета стала занадта “акадэмічнай”. Ёй не хапае лёгкага жанру. І гэта сапраўды так. І пра юбіляраў можна ж пісаць не толькі інфармацыйна. Змаглі ж вось апублікація артыкул С. Чыгрына пра Янку Саламеўчу! Цікава! Змістоўна! Хочацца чытаць і перачытаць. І пра каеты-шыткі таксама цікава. Ёсь і іншыя цікавыя матэрыялы ў газэце. Але “лёгкі жанр” не перашкодзіць. Таму я на ўсякі выпадак высылаю на ваш адрас выразкі з нашай газеты “Наша слова”, бо многа я параздавала ў свой час дзесяцім, а нядайна - і ўнуку.

Можа, у вас не захаваліся ў архіве. А як ёсьць - то і яшчэ лепш. Гэта “Пачутае ў Лявона”, “Пачутае на вясковай лаўцы” і інш.

Ну вось і ўсё.

Выбачайце, калі што не так. Што думала, тое і напісала.

P.S. І вось яшчэ што. Я падтрымліваю сп. М. Скоблу ў тым, што “трасянка” - гэта шашаль беларускай мовы. Усе службовыя асобы павінны ведаць літаратурную беларускую мову і карыстацца ёю. Яна дзяржаўная.

З павагай,
Алена Дзядова-Стома,
г. Наваградак.

Рэдакцыі газеты “Наша слова”.

Хачу выказаць сваё меркаванне наконт артыкула “Зацікавіць “Нашым словам”.

Газета, як і раней, павінна выходзіць толькі на беларускай мове. Гэтая ініцыятыва не новая: друкаваць і нашым, і вашым. Лічу, сітуацыю яна не выправіць. Калі прыняць пазіцыю аўтара згаданага артыкула, то між волі ўзнікае пытанне: а навошта нам тады такая мова, калі яна не можа дакладна передаць нешта з іншай мовы (у дадзеным выпадку з расійскай)? Ці, можа, у нашай краіне стала не хапаць беларуска-

мойных аўтараў? Можа, тады дзеля выживання газету зрабіць цалкам рускамоўнай, але тады давядзеца і назну газеты мняць!

Не, тут нешта не так. Бо, каб мова жыла і народ на ёй гаварыў, пісаў і чытаў, трэба як мінімум нацыянальная адучыцца і адзінай дзяржаўной беларускай мовай. А пакуль нічога гэтага няма, прапаную свой спосаб павялічыць колькасць падпісчыкаў, як гэта робяць ужо даўно іншыя выданні: пачаць друкаваць у газэце праграму тэлеперадач, таму што, як і сярод цяперашніх чытчоў, так і патэнцыяльных, ёсьць ня-

мала аматараў спорту, серыялай, адным словам - тэлегледачоў. Можна таксама раз-пораз друкаваць крыжаванкі і г.д.

Таксама прапаную перастаць друкаваць даўно ўстарэлыя ўзоры абнанентаў, імі даўно не карыстаюцца аддзелы сувязі, бо зараз, каб аформіць падпіску ніякіх бланкаў запаўняць не трэба, дастаткова называць індэкс і назну выдання. То самае і з бланкамі ахвяраванняў: даўно ўжо існуюць іншыя формы.

З павагай, стала падпісчык і чытак “Нашага слова”
Валер Шаўроў,
г. Гародня.

Сапраўдны перадкалядны щуд

Як здароўяца перадкалядны щуд?

Можа іх прыносіць у мяшку Святых Мікалая?

А можа ён завітае ў Ліду, увасобіўшыся ў Івана Кірчuka?

І гэта сапраўдны так. “Мова наноў” ў Лідзе ў суботу вітала слыннага дзеяча беларускай культуры і, дарэчы, свайго земляка, на адмысловай імпрэзе. Не бачыла такога Ліда даўно!

Іван Кірчук стаў культурным нацыянальным здабыткам, як нечым бясспречным і ўнікальным на беларускай сцэне. Шлях да прызнання не назавеш простым, ён пралягаў праз расчара-

ванні, адсутнасць грошай і ўвагі, праз адсутнасць звання - хация іх ужо шмат! Але ніколі не знікаў планку і ўпартая прыязгваў рабіць сваю справу. Іван Кірчук са сваім тварам, сваім гучаннем. Магу прадказаць, што гэтыя песні дабя-

руцца нават да сэрцаў тых, хто раней па нейкіх прычынах мог застасцца глухім да творчасці “Троіны”. Праграма імпрэзы ў Лідзе была такой, каб не ўражаваць складанасцю і канцептуальнасцю, а каб слухач быў блізка-блізка ад музыкаў, яны

трэба зазначыць, што цяпер у доме паста Валянціна Таўлая гасцей сустракаць будзе Ахміstryня - гаспадыня. На гэты раз яна таксама гасціцца сустэрэла супрацоўнікаў музея, распавяля шмат цікавай інфармацыі пра тое, як святкавалі Новы год нашы продкі, адкуль з'явіліся Дзед Мароз і Сніягурка, беларускі Зюзя Пазэрскі, а таксама навагоднія паштоўка і ёлка.

Так, музейшчыкаў наведалі галоўныя навагоднія героя Дзед Мароз і Сніягурка. Па ўстаноўленай традыцыі гучалі вершы Дзеду Марозу, які, між іншым, нікола не пакінуў без салодкага пачастунка. Злаўзілі карагод, паўдзельнічалі ў віктарынах, адгадалі загадкі.

Падзякаваўшы за гасцінасць, утульнасць Дзед Мароз зазначыў:

- Ліда - гэта казачны,

іграли вось побач. А можа, і співаюць нават праста для яго.

Разам з музыкамі хоймбэнда Gallegy - Аліна Бойка (цымбалы), Alexander Blakhin (народныя інструменты), шаноўныя гості выканалі тры цудоўныя калядныя песні: “А ў свецце нам навіна”, “Го-го-го каза”, “Вой, там на горэ пеўнік пяе”.

Напрыканцы сустрэчы кожны з прысутных мог задаць пытанні і атрымаць змястоўны адказ на кожнае з іх.

nslowa.by.

Новы год і віншаванка ў Таўлая, што ля замка

20 студзеня літаратурны аддзел Лідскага гістарычна-мастакага музея сабраў сваіх калег-музейшчыкаў на навагоднюю забаўляльную праграму “Новы год і віншаванка ў Таўлая, што ля замка”. Менавіта так гучыць і выставка, якая змешчана тут, у адным з памяшканняў дома паста Валянціна Таўлая. Асноўным музейным прадметам тут з'яўляецца навагодняя паштоўка. Супрацоўнікі музея на працягу некалькі гадоў сабралі цэлу калекцыю гэтых цікавых экспанатаў. Асноўнымі іх здатчыкамі з'яўляюцца творчыя людзі - гэта былы супрацоўнік лідскай дзіцячай бібліятэкі Мілановіч Ніна Уладзіміраўна, ветэран вайны, пастэса Ляцецкая Верна Рыгораўна, педагог, лідская пастэса Бурак Алеся Аляксандраўна, краязнавец Лідчыны, пісьменнік Дзікеўч Мікалай Мікалаевіч, а таксама паст Мельнік Міхась Іванавіч - педагог і былы краўнік літаратурнага аб'яднання “Суквецце”. Ёсьць паштоўкі і за 1913 - 1926 гады, якія перадала

Вашы вершы - наша казка.
Завітайце, калі ласка!

у фонды музея жыхарка хутара Казляны (былога маёнтка Скабейкі), педагог Ярмантович Галіна Мікалаеўна. Знайшлі сваё месца ў экспазіцыі пісъмы, калісці адрасаваныя лідскімі дзесяці Дзеду Марозу. Тут знаходзіцца і паштовая скрынка для пісем галоўнаму навагоднім персанажу.

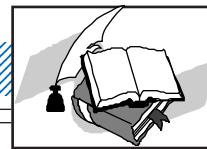
Мастацкага музея падрыхтавалі для міне і наведальніка дома Таўлая цікавую экспазіцыю. Тут вельмі шмат навагодніх паштовак за розныя гады. Некаторым з іх больш за 100 год. Дзеткі змогуць паглядзець мультфільмы, пачытаць добрыя казкі, а дарослыя - пазнаміцца з гістарычнымі звесткамі пра Новы год. А яшчэ я чакаю пісем ад вас, мае сябры. Паштовую скрынку таксама ўстанавілі тут. Чакаю вас, чакаю, чакаю!

Алесь Хітрун.

мастакага музея падрыхтавалі для міне і наведальніка дома Таўлая цікавую экспазіцыю. Тут вельмі шмат навагодніх паштовак за розныя гады. Некаторым з іх больш за 100 год. Дзеткі змогуць паглядзець мультфільмы, пачытаць добрыя казкі, а дарослыя - пазнаміцца з гістарычнымі звесткамі пра Новы год. А яшчэ я чакаю пісем ад вас, мае сябры. Паштовую скрынку таксама ўстанавілі тут. Чакаю вас, чакаю, чакаю!

PS: Запісвашца на супрэчу з Дзедам Марозам і Сніягуркай можна па телефонах: +375 154 530552, +375 154 622494.

Падведзены вынікі III Лідскага літаратурнага конкурсу імя Веры Навіцкай “Дарослыя - дзесям”

20 снежня 2018 года ў Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы на ўрачыстай цырымоніі падводзілі вынікі і ўзнагароджвалі пераможцаў III раённага літаратурнага конкурсу імя Веры Навіцкай “Дарослыя - дзесям”.

Гэты конкурс з'яўляецца яшчэ адной лідской культурнай традыцыяй, ладзіцца ён раз у два гады і ўпершыню прыйшоў у 2014 годзе. Арганізуют конкурс дзяржаўная ўстанова культуры “Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы” пры падтрымцы лідскага ТБМ.

Мэтай конкурсу стала прапаганда творчай спадчыны Веры Сяргеевны Навіцкай сярод лідзян, выяўленне, падтрымка і заахвочванне лідскіх пастаў і празаікаў да напісання твораў для дзесяці.

Вера Сяргеевна Навіцкая - пісьменніца канца XIX - пачатку XX стагоддзя (з 1910 года яна ўзначалаў “Лідскую прыватную жаночую гімназію Ф.Л. і В.С. Навіцкіх”), аўтар некалькіх дзіцячых кніг прозы пра дзяўчынак - гімназістак. Для горада Ліды Веру Навіцкую на сёння - найбуйнейшы лідскі дзіцячы пісьменнік усіх часоў, тату конкурс і носіць яе імя.

Конкурс праходзіў з 15 чэрвеня па 10 снежня 2018 года ў дзвюх намінацыях: “Пазія” і “Проза”. З мэтай дасягнення аб’ектыўнасці ацэнак усе творы былі перададзены журы. Пры падведзенні вынікаў конкурсу ўлічваліся паўната раскрыцця тэмы, стыль выкладання, адлюстраванне аса-бістых адносін да тэмы і пісьменніцтва.

Да ўдзелу ў конкурсе было прынята 16 заявак. Тры аўтары выступілі ў намінацыі “Проза”, астматнія - у намінацыі “Паэзія”. Сярод удзельнікаў былі як аматары, так і пісьменнікі, і паэты, якія маюць не толькі вялікі вопыт, а і ўзнагароды за свае творы.

Пераможцамі III раённага літаратурнага конкурсу імя Веры Навіцкай “Дарослыя - дзесям” сталі:

- I месца - Але́с Машу́левіч (намінацыя “Паэзія”);
- II месца - Ірэна Сліўко (намінацыя “Паэзія”);
- III месца - Ірына Бараздзіна (намінацыя “Проза”).

Па-за конкурсам была прадстаўлена кніжачка дзіцячых вершаў Марыі Канапніцкай (23 траўня 1842 - 8 кастрычніка 1910) “Ад вясны да зімы”. Кніжачка ўтрымоўвае 19 дзіцячых

Старшыня журы А. Мартинаў і пераможца конкурсу А. Мацулеўіч

Удзельнікі конкурсу

вершаў у пера-
кладзе з поль-
скай мовы Станіслава Судніка
і ў адным асоб-
ніку будзе знахо-
дзіцца ў Лідской
бібліятэцы.

Напры-
канцы мерапры-
емства са шт

лікімі віншаваннямі і словамі пад-
зякі, сябры журы запрасілі ўсіх
да ўдзелу ў наступным IV Лідскім
літаратурным конкурсе імя Веры
Навіцкай “Дарослыя - дзесям”,
які адбудзеца ў 2020 годзе.

Наш кар.

КАЛЯДНЫ ПАДАРУНАК ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ зрабілі недзяржаўныя арганізацыі Верхнядзвіншчыны

- Яшчэ ў чэрвень гэтага года мы вырашылі падзяліцца з “Кірмашамі праектаў”, які ладзіў кампанія “Будзьма беларусам”, - расказвае Валянціна Болбат, кіраўніца Верхнядзвінскай раённай арганізацыі ГА “Таварыства беларускай мовы”. - А пе-
рад гэтым запрасілі яе прадстаўнікоў - Насту Дацкевіч і Уладзі-
міра Булаўскага на сутроччу ў наш раён з прадстаўнікамі мясцо-
вой улады, грамадскімі актыўістамі і спецыялістамі аддзелаў выканкама. Не скажу, каб мы чакалі, што будзем ў ліку перамож-
цаў, тым больш нечаканай і прыемнай была для нас гэта вестка
аб tym, што наш праект падтрыманы.

Супрацоўніцтва з Цэнтрам для дзяцей і моладзі, які ўже распачаў мастацкі конкурс, прысвечаны Году малой радзімы, дало нам магчымасць таксама ўключыцца ў працу, і было прынятае рашэнне аб вырабе двух банераў, якія планавалі размісціць на фасадах будынка Цэнтра.

Ала Барысаўна Марозава, дырэктар Цэнтра, разам са сваімі памочнікамі-мастакамі Валерыем Счастным і Аляксандрам

Мурзо, і дзеткамі таксама, унеслі некалькі творчых прапаноў-
эскізаў для банераў. Карэктывы ўнеслі і спецыялісты фірмы
“Асорті-Прэсс” з Наваполацка, якія ў максімальна сціслыя
тэрміны выканалі заказ.

Апрача гэтага, набыты рамкі для творчых работ гурт-
коўцаў.

- Для нас рамкі для карцін вельмі запатрабаваны, бо ў нашым горадзе рамкі такіх памеру няпрасторы набыць, а па-другое
- мастацкі твор набывае зусім іншыя абрэсы, калі ён мае належную аздобу, - гаворыць дырэктар Цэнтра Ала Барысаўна
Марозава.

На мінулым тыдні падарункі, а таксама “салодкія”, былі перададзены гурткоўцам Цэнтра для дзяцей і моладзі.

- Проста цудоўныя банеры! - не стрымлівалі захаплення кіраўнікі гурткоў і дзесяці! Прыемна рабіць ДАБРО, уклашы ў падарунак частку сваёй працы!

Наш кар.

Да 100-годдзя БССР

Грамадскаць памятае заснавальнікаў БССР, а дзяржава?

Напярэдадні гадавіны трагедыі 1937 года саіт пра права чалавека і магілёўскіе аддзяленне Праваабарончага цэнтра "Вясна" ад'яўлі пра дыскусію "Памяць аб ахвярах палітычных рэпрэсій: што нам рабіць далей".

Калі трывала чалавек сабралася 26 кастрычніка на дыскусію пра памяць ахвяраў палітычных рэпрэсій. На дыскусіі ішла гаворка пра тое, што сёння мала хто з магілёўцаў задумваецца над тым, што савецкая дзяржава не толькі спявала камсамольскія песні, але і забівала няўянных. Нехта ўзгадвае слова "Курапаты", аднак зусім ніякога ведаюць, што і ў Магілёве ёсьць месца памяці ахвяраў рэпрэсій. Для ўладаў тэма савецкіх рэпрэсій нязручная: існая ідэалогія бярэ вельмі многае з лозунгаў СССР. Улады выкарыстоўваюць падмену памяці, паколькі самі з'яўляюцца ідэалагічнымі нащадкамі савецкай наменклатуры. Таму ў незалежнай Беларусі мы на дзяржаўным узроўні атрымліваем сяляканне стагоддзя Ленінскага камсамолу і - поўнае маўчанне на тэму сонтагу няўянна забітых і тысяч сасланых у лагеры. Факт савецкіх рэпрэсій старанна не згадваецца на ўзорні абласной і гарадской дзяржаўнай прэсы.

На дыскусіі большасць выказаў згоду з тым, што трэба спрабаваць правесці акцыю памяці ахвяраў рэпрэсій сумеснымі намаганнямі. У прыклад узялі арганізацію мерапрыемстваў у гонар стагоддзя Беларускай Народнай Рэспублікі. Сёлета ўвесну магілёўцы паказалі, што яны ўмекоць самаарганізація, дамовіца і сумесна зрабіць важныя рэчы. Тое ж самае трэба зрабіць і на Дзяды. Таксама ўсе пагадзіліся з ідэяй устаноўкі помніка ахвярам палітычных рэпрэсій, адзначыўшы, што толькі сумеснымі намаганнямі гэтага ўдасца дасягнуць.

Па выніку дыскусіі было прынята рашэнне правесці акцыю памяці ахвяраў палітычных рэпрэсій на месцы расстрэлаў, дзе зараз усталяваныя крыжы, з запрашэннем усіх ахвотных. Дата - 3 лістапада, у 12 гадзін дня. Акрамя гэтага, плануецца аднавіць работу па усталяванні помніка рэпрэсаваным савецкім рэжымам.

У першую суботу лістапада больш за два дзясяткі гардзян сабраліся на акцыю памяці ў гонар ахвяраў рэпрэсій савецкага часу. У гэтым годзе да памятных крыжоў прыйшлі палітыкі, актыўсты грамадскіх арганізацій, праваабаронцы і журналісты.

- Нажаль, мы вымушаны канстатаваць, што дзяржава паступова вяртаецца да савецкай ідэалогіі. Гісторыя сталінскіх рэпрэсій забываецца,

а замест яе навязваецца ідэалогія таталітарнай дзяржавы, якой быў СССР, у якім масава забівалі людзей. Насаджаныца юбілеі ВЛКСМ, шырока святкуюцца Дзень Кастрычніцкай рэвалюцыі. Паступова гісторыя рэпрэсій забываецца. Мы ж павінны разумець, што СССР - гэта таталітарная дзяржава, якая забівала людзей - беларусаў, магілёўцаў. Гэта тое, пра што забываецца нельга, - ка-

году ён ачоліў першыя савецкі ўрад Беларусі. Акрамя таго, актыўна займаўся гісторычнай і публістычнай дзейнасцю, прайві ѿбік пісьменнік. З 1934 г. член Саюза пісьменнікаў БССР і Прэзідыума Інбелкульта. Займаўся навукай і гісторычнай дзейнасцю. У 1928 г. абрани акадэмікам Акадэміі навук БССР. Працаўаў у Інстытуце гісторыі і загадаў выдавецтвам АН

залі выступоўцы.

Людзі, якія сабраліся, ушанавалі памяць ахвяраў хвільнай маўчанні і ўскладзі кветкі і паставілі зічы да памятнага крыжа. Станоўчым момантам, як адзначаюць арганізатары, з'яўляеца тое, што на супстрочу прыйшло аднона шмат маладых людзей.

А менавіта 7 лістапада сябры ТБМ імя Ф. Скарыны ў Магілёве ўшанавалі памяць пісьменніка і палітыка Цішкі Гартнага. Ускладзі кветкі, паграталі книгі, пачыталі вершы.

Цішка Гартны (са-праўднае імя Жылуновіч Зміцер Хвёдаравіч) - дзеяч беларускага нацыянальна-вызвольнага руху, дзяржаўны дзеяч БССР, гісторык, пісьменнік, публіцыст. Удзельнічаў у стварэнні Беларускай ССР, з'яўляеца аўтарам маніфесту аб яе ахвяраў.

Н.М. Шэмянкова,
г. Магілёў

14 траўня 2000 года ў Капылі быў адкрыты адзіны ў Беларусі помнік знакамітаму земляку, аўтару "Маніхвасту" аб ахвяшчэнні БССР, вядомому беларускаму пісьменніку, грамадскуму дзеячу Цішку Гартнагу. Размішчонне помніка калі будынка раённага краязнаўчага музея невыпадкова, бо менавіта тут у канцы XIX - пачатку XX стагоддзя знаходзілася гарбарная майстэрня, дзе і пачынаў працу гарбаром Цішкі Гартны.

Сяргей КОЗЕЛ.

Да 155-годдзя паўстання 1863 г.

Апалонія з Далеўскіх Серакоўская Успаміны

(Працяг. Пачатак у папяр.
нумарах.)

(Пасля адходу Зыгмунта ведаю, што Ліскоўскі там перамышчаўся са сваім аддзелам). Даленга ішоў гасцінцамі праз мястэчкі і парафіяльныя вёскі: Субач²⁷⁹, Камай²⁸⁰, Солы²⁸¹, Скапішкі²⁸². Панядэль²⁸³, Панямунь²⁸⁴ і Попелы²⁸⁵. Маскоўскія управы ўцякалі. Быў гэта сапраўдны троумфальны паход. Пасынны наперад паўстанцы паведамлялі жыхарам пра надыход аддзела. Узрушаныя натоўпы збираліся пры касцёлах. Ксяндызы выходзілі з працэсіі на супстрочу. Даленга сыходзіў з кана, прымаў дабраславенства каплана, за працэсіі зайходзіў у касцёл, пацалаваўшы прыступкі алтара, кленачы з харугвой у руках слухаў набажэнства. Ксёндз Пэжа, лагерны капелан выступаў на амбоне, прамаўляў да люду, у простых выразах тлумачыў мэту паўстання, якой былі щасце і свабода ўсіх. Пазней сіявалі Тэ Деум. Узялінне дабраславенства ўсім аддзелам заканчвалася ўрачыстасцю. Люд тлумна ціснуўся, дастаўляючы ўсё, што было патрэбна і зносячи харчы. Жанчыны прыводзілі дзяцству, каб паглядзела на абаронцаў веры і бацькаўшчыны.

Набожныя жмудзіны, бачачы паўстанцаў, якія пачыналі справу з Богам, верылі, што справа гэтая святая. У адной з мясцовасцяў Даленга, бачачы старога, які заліваўся слязамі, укленчыў перад ім і прасіў дабраславенства. У Солах вясковая дзетвара атчынала яго, съплючи яму да ног кветкі "аер", якія ўжываліся ў касцельных урачыстасцях. Аддзел разрастаўся. Запал быў вялікі. Каб была зброя, можна было фармаваць цэлья палкі. Большую частку добрахвотнікаў мусіў Даленга адправіць да лепшых часоў, г.зн. да тых, калі зброя будзе.

Меў добрыя надзеі, а прыём людзей паднёў яго дух. Былі гэта несумненна найвышэйшыя хвілі ў яго жыцці. Хутка пасля іх мела наступіць пакутніцтва.

Рухаліся да пункта,

указанага тром калонам, і чым бліжэй набліжаліся да Курлянды, тым з непрыязнайшым сустракаліся прыёмам. Двары стаялі пусткамі, латышы, берузы прыкладзілі паноў, зносячы з сабой прадукты, хаваліся ў лясах, пазней аднак не грамадства курляндскае, а бедны люд дастаўляў прадукты аддзелам.

Часта паказвалі няправільныя дарогі, што нечувана вымучвалі аддзела, а Ганецкі, паведамлены спраўнікам Баляславам Сяцікім (параднёным як праз сваю сям'ю, так і праз сяմ'ю жонкі Памарнацкай амаль з ўсёй Ковенскай губерні) пра рух нашага войска, групаваў сілы для таго, каб перарэзаны нашым войскам дарогу на поўнач.

7 траўня / 24 красавіка²⁸⁶ ледзве авангард Кольшкі пад Латвелямі праз мілю за Біржамі злучыўся ў малым ляцку з Даленгам, маскоўскія фарпосты адкрылі агонь. Нев'язаве падышоў маёр Мерлін з дзвіном ротамі, і бітва працягвалася 4 гадзіны. Перад ноччу маскалі адступілі да Мядзькай, а Даленга з Кольшкамі размісцілі пазіцыю, у іх ліку быў Канстанцін Далеўскі і Ян Жахоўскі. Зыгмунт быў усюды, заахвочваў голасам, падпіраў плячом, заклікаў да мужнасці і бою, але калі Антаневіч упаў і забракла боепрыпасаў, многія са стральцоў скліпіліся ў густой пушчы пад Гудзішкамі²⁸⁷. (Пад Латвелямі перамога была на нашым баку). Бітва цягнулася да ночы. Маскалі мелі 65 забітых і 85 праненых. Нашыя страты былі нязначныя. Сволкень, які прывёў рапарт апавядыаў пра зацягнутую бітву, у якой забілі каня пад Зыгмунтам, і ён меў прастрэленую шапку. Апавядыаў пра ўзяцце ў палон Мерліна, якога Даленга загадаў выпустіці, гаворачы: "Даю табе свабоду, але памятай, калі ты будзеш панам жыцця палоннага паліака, абыдзіся з ім так выскародна, як сёння з табой паступаем". Паколькі Мерлін не меў зусім пры себе грошей на дарогу, Зыгмунт даў яму тры рублі на аплату пераезду ў Мядэйкі ці Новааліксандраўск²⁸⁸. Чула ў той час крытыкуючыя той учынак Зыгмунта - дзіўліся, што не загадаў яго расстраляць. Ніколі з палонным Зыгмунт так не паступіў. Пра амбен на палоннага

²⁷⁹ Субач (літ. Субачас, Купіскі р-н), казённае мястэчка над ракой Вяшынтай, Вількамірскага пав.

²⁸⁰ Камай (літ. Камая, Рокіскі р-н), мястэчка ў Новааліксандраўскім пав.

²⁸¹ Солы (літ. Салас, Рокіскі р-н), добры над ракой Солай у Вількамірскім пав.

²⁸² Скапішкі (літ. Скапішкі, Купіскі р-н), засценак і вёска, Вількамірскі пав.

²⁸³ Панямунь (літ. Панямуніс, Рокіскі р-н), мястэчка на Немані, Новааліксандраўскі пав.

²⁸⁴ Панядэлі (літ. Панядэліс, Рокіскі р-н), мястэчка на ракой Апошні, Новааліксандраўскі пав.

²⁸⁵ Попелы (літ. Папеліс, Біржанскаі р-н), мястэчка і добры над ракой Ровай. Новааліксандраўскі пав.

²⁸⁶ Павінна быць 25 красавіка.

²⁸⁷ Гудзішкі (Гудзішкай, Пасвольскі р-н), вёска ў Панявежскім пав. У літаратуры называецца таксама як Гудзышкі.

²⁸⁸ Новааліксандраўск (Езяросы, літ. Зарасай, Зарасайскі р-н), павятовы горад у Ковенскай губерні.

²⁸⁹ Паводле Грыгорыянскага календара.

²⁹⁰ Расейцам было найбольш 1800, у тым ліку, аднак, 200 нямецкіх егероў з Курлянды, якія складалі выдатна абучаную баявую частку, і гэта яны, нягледзячы на велізарную баявітасць паўстанцаў, вырашылі вынік бітвы.

²⁹¹ Серакоўскі быў паранены ў пазваночнік. Параненага і скрываўленага яго вынес з поля бою ад'ютант Касакоўскі.

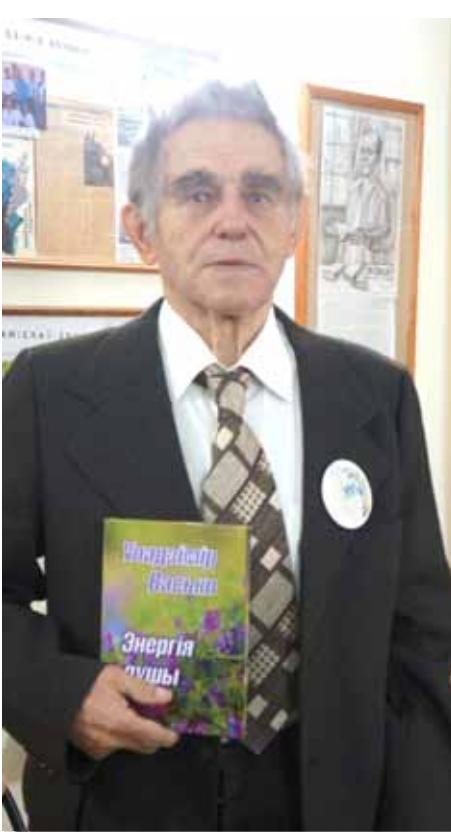
"Энергія души" ад Уладзіміра Васько

Літаратурнае аўяднанне "Суквецце", якое існуе пры рэдакцыі "Лідской газеты" кожны месяц збірае сваіх аднадумцаў, прыхільнікаў мастацкага слова ў літаратурным аддзеле (доме Валянціна Таўлая) Лідскага гісторычна-мастацкага музея. А гэты раз мясцовыя літаратары сабраліся на презентацию чарговай кнігі Уладзіміра Васько "Энергія души", якая нядайна выйшла ў друк з Лідской друкарні і прысвечана малай радзіме аўтара - вёсцы Ліпічанка Шчучынскага раёна. Гэта ягоная шостая па ліку кніга. А першай - "Пра светленасць" - было наканавана парадаваць чытачоў у 1981 годзе. Другая - "На схілах берагоў" - выйшла ў свет у 1997 годзе, потым - "Кругаварот жыцця" - у 2011 годзе, "Лясная рапсодыя" - 2013 год, "Зізгагі лесу" - 2017 год.

У новай кнізе змешчаны вершы і проза аўтара.

паэтычнай фантастыкі "Лідская пээты ў космасе", "На Венеры", "Фантазія" і інш., а таксама прозы "Водпаведзь", "Завіток", "Ідзі, мой міленыкі!", "Балебка", "Знявераны".

За плячыма Уладзіміра Гаўрылавіча - Гарадзенскі педінстытут (цяпер дзяржаўны ўніверсітэт) імя Янкі Купалы, праца ў рэдакцыях Шчучынскай (1959 - 1960), Дзяялаўскай (1967-1972) і Лідской (1972-2000) раённых газет. Трэба зазначыць, што да 2003 года У. Васько кіраваў літа-

Выданне апавядае пра вёскі Наднямонія, родную прыроду, адносіны паэта да людзей і часу. Акрамя гэтага чытач знаюдзе ў кнізе лірычныя, спавядальныя творы, вершы грамадзянскага гучання, цыкл вершаў для дзіцячай аўдыторыі і фантастычную аповесць для дзяцей "На залатой планеце". Знайшлося месца ў кнізе і для

ратурным аўяднаннем "Суквецце", між іншым, назуву якому таксама даў ён. А ў 2007 годзе шаноўны лідскі пісьменнік быў прыняты ў Саюз беларускіх пісьменнікаў.

Выхад кнігі - гэта заўсёды радасць не толькі для яго аўтара, але і для чытача, тым больш, калі яго творы станов-

вяцца запатрабаванымі. У гэтым можна было ўпэўніцца падчас презентациі, калі гучалі ўсплыўнія водгукі чытачоў ад ранейшых працынаных яго кніг. Было прыемна пачуць вершы з вуснаў самога аўтара і гісторыю іх узікнення. Напрыканцы кожны ахвочы змог набыць чарговы асобнік з аўтографам Уладзіміра Васько.

Вядома, напісаная застаецца ў гісторыі. А ў планах Уладзіміра Гаўрылавіча - папоўніць кніжную гісторыю. І гэта значыць, што наперадзе яшчэ не адна кніга лідскага пісьменніка.

Алесь Хітурн,
кіраўнік літаратурнага
аўяднання "Суквецце".

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасі Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbm-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адправлений:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Надзея Саўчук-Германовіч

СНЕЖАНЬ

Паўсюль зіма палотны насяліла;
І беллю ўсё ваколле зіхаціц;
І на Калядныя часы не забыла,
І нас на свята хоча запрасіц!

Зіма! Парою белай і чароўнай,
З пачуццямі натхнення ды надзеі,
Зіма нам сыпле даланёю поўнай
Сняжок на дахі, дрэвы і людзей.

Спаканне мроіцца, вяселле,
Ад белі вуліц гарадскіх;
Цябе, мой сябар, у касцеле
Віншую з новым рокам між святых.

ЛІХТАРЫ

Ажно хрумсіць мой ранішні настрой;
І ліхтары, яны запалаць зранку
Мой тыдзень і маю надзею,
Ад іх свяціла і ўтульней, і цяплей,
Пад іх крылом, нібы мурашкі-дабрадзеі,
Паўзуць тралейбусы няспешнаю хадой.
І ранак пачынаецца дзвісна,
І я натхняюся ізноў на новы дзень..

* * *

Мне родны горад прачынаецца не раптам,
А толькі з кожным першым, яркім ліхтаром.

ЗОРКА КАХАННЯ

Усе зоркі, што мігціць на небе, -
Гэта зоркі шчасця тых, хто пакахаў;
Нашыя пачуцці,
нібы зоркі, успыхнуць раптам,
Замігціць ды створаць хараство.

Пан Бог іх пазбірае ды складае ў сузор'і,
Вось яны: Вялікая, Малая, Эўрыдыкі...
Мы падымем вочы і не здолеем адвесці
Позірк ад нябеснай казкі чарадзейства.

Быццам шчыры нехта
крочыць зорнымі шляхам;
Сыпле ўсюды навакол і квейціць небасхіл!
І калі ўспыхне зорка, бы тое каханне!
То гарыць, не гасне - на двах адна!!

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідской друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 24.12.2018 г. у 17.00. Замова № 3293.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,37 руб., 3 мес.- 7,11 руб.
Кошт у розницу: па дамоўленасці.

Мар'ян Даргель

ПАМЯЦІ ЖЭНІ ЯНІШЧЫЦ

Вялікі дом у яе - усё Палессе:
Тут ціха казкі пушча шантала,
Жаўрук тануў у небе прадвеснім,
Настрой гудзенем почолка надавала,

Раскрыліся фібры чулай душы,
Палесся дух загаварыў яе мовай,
На зорным ранку, цінат уначы,
У снапочкі, вяночакі вязаліся словамі.

А вершы, нібы спеў салаўя -
Роднага краю святая мелодыя,
Уся Беларусь у яе - сям'я,
Цудоўны храм з гімнаў і рапсодый.

Жыццёвую сілу, талент да канца
Укладала ў душэўныя, светлыя,
пяшчотныя радочкі.
Яны былі ёй сэнсам, мэтай жыцця,
Гадавала, песціла іх, нібы дочак.

Яе верш увабраў:
усе настроі і фарбы вясёлкі.
Яны патаэмныя струны душы закранаюць,
да сэрца пранікаюць!
Дзе яшчэ ёсьць у свеце паэты,
якія так пастычна
пранікнёна - балочна,
Радзіму сваю апываюць.

На жаль трагічны апагей,
Стаў яе высакароднасці
адчаянным здзяйсненнем,
Каб родны край асвяціць,
раўнадушна людзей, разбудзіць
Смерцю яе - пэткі,
Жэні Янішчыц, беларускага генія!...

Людміла Ардынская,
сябра ТБМ, удзельніца народнага
музычна-літаратурнага аўяднання
"Світанак" г.п. Шаркоўшчына.

На вечары паэзіі ў Менскім педагогічным інстытуце, дзе я вучылася, у 1967 г. мne пащасціла сустрэцца з Яўгеніяй Янішчыц і Юркам Голубам, студэнтамі БГУ, пачынаючымі паэтамі.

СУСТРЭЧА З ПАЭЗІЯЙ

У перапоўненай студэнцкай зале
На сцэне Юрка Голуб і Янішчыц Жэні
Нам свае вершы новыя чыталі
З якой узнёсласцю, з якім натхненнем!

Расчырваленія, напэўна, хваляваліся,
Прыгожы былі і маладыя.
Паэзія да сэрца дакранала,
Нясу сустрэчу тую праз гады я.

А дзесяці Ясельды расплёскваліся хвалі,
І Горна ў думках юнака была адна.
Паэты будучыя ў высі узляталі
На ўзыходзе, як ім мроілася, дні.

Прайшла свой годны шлях Янішчыц Жэні,
"Палесся ластаўка", зямлі свайї дачка.
Перадала наступным пакаленням
Пакутныя крыж Мацея Бурачка.

Вялікі дзякун табе, Юрка, мой сучаснік!
Пачаў з юнацтва ты і хораша спявай.
Ад роднай мовы і зямлі не адракаўся,
Адданасць, вернасць слову захаваў.

Імчаліся гады, знікалі ценамі.
Сустрэчу з памяці не сцерпі аніяк:
Дзяўчы щасліва і летуценна,
Прыгожы побач з эльвенскі юнак.